

Díztál - Millenniumi ornamentikával

Kerámia- és üveggyűjtemény

Leltári szám:	1398
Gyár / műhely:	Zsolnay-gyár (Pécs)
Készítés ideje:	1895
Készítés helye:	Pécs
Jelzés:	a hátoldalon, eosinmázban: ZSOLNAY PÉCS-1895; masszába nyomva: ZSOLNAY PÉCS 4194 (formaszám) 17; gyári papírcímkén: 4194/3 (formaszám); 2324 (dekorszám) 150509 (feloldatlan)
Anyag:	porcelánfajansz
Technika:	öntött; színes eosinmázakkal festett
Méretetek:	magasság: 3 cm átmérő: 30,7 cm talpátmérő: 7,2 cm

A könnyű, vékonyfalú díztál kerek talpgyűrűn áll, lapos kis öblét széles perem veszi körül. Előlapját türkizkék alapmázra festett mustra díszíti, amely a Zsolnay Vilmos és vegyész munkatársai (Petrik Lajos és Wartha Vince) által az 1890-es években kidolgozott fémlüsztér festéssel készült. Az eljárás lényege, hogy az előzőleg kiégetett alapmáz felületére ezüstöt, rezet vagy más nehézfémeket tartalmazó vasoxidos máz kerül, melyet redukációs eljárással égetnek ki. Az így készült máz rendkívül dekoratív, fémesen csillogó, irizáló, "színváltó" felületet képez. A technika később a hajnal istennője, Éósz neve nyomán eosin festés néven vált ismertté, az irizáló máz és a hajnalpir halványvörös fényének hasonlóságára utalva.

A díztál dekorja mesterségbeli és művészi szempontból egyaránt kiérlelt példája ennek a technikának. A rendkívül aprólékosan és pontosan festett, finoman kontúrvonalazott mintázat összefonódó indákból és palmettákból áll. A tál tükrét középpüti stilizált háromlevelű palmettacsokrokból felépülő rozetta díszíti, körülötte indafonatos sávval. A díztál peremét rozettasor tagolja.

A dekor a honfoglalás kori fémeletek (közel-keleti eredetű) ornamentikájával, illetve az azokkal stiláris rokonságban álló szasszanidakori perzsa ötvösművészet motívumaival mutat rokonságot, a konkrét előkép azonban még meghatározásra vár. Az 1895-ben készült tál díszítésének stílusát minden bizonnyal a közelgő millennium határozta meg. A honfoglalás ezeréves jubileuma kapcsán megnövekedett az érdeklődés a korabeli régészeti leletek iránt, s különösen az 1890-es években napvilágra került leletek inspirálhatták a Zsolnay díztál virtuóz, a honfoglalás korát idéző ornamentikáját. A tál dekorjához igen hasonló például az 1890-ben Beregszász mellett egy gazdag lovassírban talált aranyozott ezüst sövegcsúcs palmettaleveles mintázata (lásd [itt](#)), de a palmettás, indás összefonódó mustra leginkább a honfoglalás kori sírokban talált domborműves (aranyozott) ezüst tarsolylemezekről vált ismertté. Ezek egyik jelentős emléke, a tarcali tarsolylemez épp a díztál készítését megelőző évben, 1894-ben került elő, míg a műfaj két másik emléke, az 1868-ban talált galgóci és az 1870-ben előkerült szolyvai már szélesebb körben is jól ismertek voltak.

A honfoglalás kori régészeti leletek Huszka József nagy hatású, az 1880-as években kidolgozott ornamentika-elméletében is kitüntetett szerepet kaptak, amely a nemzeti formanyelvet három forrásból: a népművészetből, a honfoglalás kori régészeti leletekből és a közel-keleti díszítőművészetből vezette le. Huszka jellegzetesen ahistorikus elmélete közvetlen kapcsolatot és kontinuitást feltételezett, illetve mutatott ki a népvándorlás kori, az "ősi szkíta" és a perzsa motívumok, valamint saját korának népművészete között.

A díztál feltehetően szerepelt az 1896. évi millenniumi kiállításon. Az itt bemutatott Zsolnay-kollekció jelentős részét 1896 decemberében Zsolnay Vilmos az Iparművészeti Múzeumnak ajándékozta, majd az intézmény vásárlásokkal is gyarapította millenniumi Zsolnay-gyűjteményét.

A díztál dekorjához hasonló, gazdag, palmettás, indafonatos, keleties motívumok díszítik a Zsolnay gyár egy 1896-ban készült vázáját is (ltsz. 1348). Az ezzel a dekorral készült vázákat még az 1910 körüli években is gyártotta a Zsolnay cég (ltsz. 20920, 20921).

Irodalom

- Szerk.: Pataki Judit: *Az idő sodrában. Az Iparművészeti Múzeum gyűjteményeinek története.* Iparművészeti Múzeum, Budapest, 2006. - Nr. 32. (Csenkey Éva)
- Szerk.: Csenkey Éva, Steinert Ágota: *Hungarian Ceramics from the Zsolnay Manufactory, 1853-2001.* Yale University Press, New Haven és London, 2002. - Nr. 55.
- Szerk.: Mikó Árpád, Sinkó Katalin: *Történelem - kép. Múlt és művészet kapcsolata Magyarországon.* Magyar Nemzeti Galéria, Budapest, 2000. - Nr. XV.10. (Csenkey Éva)
- a kiállítást rendezte: Batári Ferenc, Vadászi Erzsébet: *Historizmus és eklektika. Az európai iparművészet stíluskorszakai.* Iparművészeti Múzeum, Budapest, 1992. - Nr. 261. (Csenkey Éva)
- Csenkey Éva: *A magyar szecesszió kerámiaművészete.* Iparművészeti Múzeum, Budapest, 1985. - Nr. 28.

